

STROSSMAYEROVI PRIJEDLOZI O UREĐENJU JAMNICE

Marin SRAKIĆ, Đakovo

Josip Juraj Strossmayer, đakovački biskup, odlazio je u prvih petnaestak godina svoje biskupske službe na odmor i liječenje u Karlove Vary i u Jamnicu. Jamnicu je napose zavolio zbog živopisna krajolika a i zato što je bila naša. Kemijske analize iz ranijih godina pokazale su da ta voda spada u red najboljih evropskih mineralnih voda. Strossmayer se bavio mišlju da se zemljište oko vrela otkupi i podignu prenoćišta i hotel a i sama rijeka Kupa uredi za liječenje, rekreaciju i odmor.

Iz Dijecezanskog arhiva u Đakovu donosimo nekoliko Strossmayerovih pisama Kraljevskom namjesničkom vijeću iz godine 1863. i 1864. i odgovor toga Vijeća Strossmayeru. Zanimljivi su Strossmayerovi prijedlozi o uređenju i ponude da sam velikim dijelom financira stvar. Prijedlog je propao, a Strossmayer od godine 1866. ne ide više na odmor u Jamnicu nego u Rogašku Slatinu u kojoj je svake godine proveo bar mjesec dana.

Br. 854.

pr.

Preuzvišeni gospodine!

Ja sam ove godine, ko što je poznato, blizu četiri nedjelje u Jamnici proveo. Dopustit će dakle preuzvišenost Vaša, da o toj vodi i njezinoj budućnosti svoje mnijenje izrazim.

Što se same vode kiselice i njezine ljekovitosti tiče, nije mi dakako ništa reći. Tuj ima lučba i liekarstvo odlučiti. Ja sam, čuvši da analyse dosadanje nisu točne, korake načinio, da professor chemie i direktor kemičkoga laboratorijuma kod geologičkoga društva u Beču gosp. Hauer u Jamnicu dodje i analysu rečene vode u svoje ruke primi i obavi. On je doista u Jamnicu došo i već sad, prem još nije analysa posve doveršena svoje mnijenje izrekao, da je naša jamnička voda verlo znamenita, da je vriedna, da se uzdigne u prvi red zdravstvenih vodah, da voda

ta ima veliku budućnost, samo ako se zemlja svojski za nju zauzme. Zemlja naša podosta je siromašna a treba još što i što zakerpinah. Sveučilište slavjansko u Zagrebu deržo bi je za jednu od najvećih naših nuždah i potriebah, ali odkuda u tu plemenitu sverhu nuždne dotacije? Ja sam uvieren, da će jamnička kiselica danas sutra, kad se pristojno priredi i uvieti njenog razvitka izpune tu dotaciju zemlji priskerbiti. Samo treba energije i odvažnosti. (nješto početkom potrošiti. Ništa samim sobom ne postaje. Zahman je majci najliepše i najzdravije dietesce u zibki i povojih, ako mu ljubav i njega majčina do nogah nepomogne. Nigda još nitko žeo nije, gdi orano i sijano nije bilo. Čega se mi čuvati moramo, jest: naglo uzplamtiti, pak onda posve popustiti. Iz knjižice: *Der Sauerbrunnen Jamnicza im Königreich Croatien* von Michaelu Kunić, Agram 1831 vidi se, da se zemlja već početkom ovoga stolietja živo za Jamnicu zauzela,)¹ ali da do dan danas s gore navedenog uzroka ništa ozbiljnoga učinjeno nije. Professor Hauer analysirat će točno našu vodu i napisati o tom u sporazumljenju sa hervatskih liečnicih znanstveno dielo. Ja ću rado trošak pružiti, da se dielo to i u našem i u nemačkom i francuskom jeziku tiska i na sve strane razpošalje da se liečnički sviet s našom vodom i s njezinom liekovitošću točno upozna. Što se moje malenkosti tiče, meni je voda jamnička vrlo dobro prijala. Osobito sam opazio da mi podosta slab želudac moj ni jednu kiselicu nije tako lahko probavio, ko ovu. Da sam onoliko obične vode svaki da popio, koliko Jamničke, bio bi (?) nezgodah preterpio, a pleg Jamničke vode, nikakve. Znak je to, da će voda osobito onima prijati koji su slabijeg želudca i slabih plutja. Ja ću, ako mi Bog život pokloni, odsele svake godine na pet ili 6 nedieljah u Jamnicu ići.

Što se drugih vanjskih okolnostih tiče, od kojih budućnost Jamnice zavisi, ja ću samo njeke napomenuti, deržeći da bi nada sve nuždno bilo da zemlja čim prije jednu komisiju imenuje u tehničkih i liekarskih osobah, koja bi na lice miesta izišla i zemlji svestrani predlog učinila, što se? i kako se? raditi ima da se Jamnica čim prije podigne. Pervo, što bi po mom mnienju biti imalo, jest: da se sav terrain nivelira i preprieči da se močvare od stojećih vodah ne stvaraju od kojih se groznice radjaju. Samo ako naši technikeri budu umieli dobro shvatiti i svojski tu stvar izvesti, ja bi reko, da bi se jamnički terrain bez velikih teškoćah i bez velikoga troška od močvarah osloboditi mogo. Narav je u tu sverhu mlogo učinila. Briezi Kuppe uzduž Jamnice dost su visoki a voda, koja se iz susiednih brežuljakah u Kupu slieva narav je dosta viseke i duboke kanale prorovala. Koliko se prostim okom stvar prosuditi dade, tehnika bi samo tečaj naravi sliediti, i istoj gdje što podpomoči imala. Drugo, što bi se evidentirati imalo, i to što prije, jesu odnošaji vlastništva. Kako čujem sve je, i izvor i sav okolišni terrain glede vlastništva pod parnicom. To sam, kako rekoh, slušao u Jamnici, a dobio poslie u ruku knjigu pod naslovom gore rečenim, začudio sam se čitavši na strani 6 i 7 sliedeće Anno 1827 setzten... do zur freien Dispositionerfüllen. Po ovome, bio bi izvor i 16 jutara zemalja oko izvora vlastništvo zemlje. Radilo bi se dakle samo o tom: što će biti sa okolišnom šumom, koju je narav sama opredielila za liepi engleski vert? Ja sci-enim, da bi zemlja obzirom na javnu korist imala tu šumu okolo izvora procieniti i pleg primierene odštete posvojiti, ili ako to nebi moglo biti, imala bi zemlja od gospoštine pisarovačke i njene občine, kojoj jedan dio šume pripada pod njekih

uvjetih zahtievati, da šume očiste u park obrate, jerbo ako šuma šikarjem zaraste, ako svakojaka marva i tim svakojaki se gad u toj šumi legao bude, onda iz Jamnice kojoj je narav vrlo prijazan položaj postavila nigda ništa nebude. A šteta bi neizrečena bila kad bi se šuma rečena posiekla i utamanila, a da je to moguće svaki će uviditi koji stranom na nedoraslost obćinah gleda šume, a stranom na neprijazni duh pisarovičke gospoštine, glede svega, što se narodnoga probitka tiće, u obzir uzme. Ja bi reko dakle, da je odmah stanje vlasništva glede jamničkoga izvora i glede njegove okolice razjasniti, i šuma okolo naokolo glede zemlje osvojiti, ili na svaki način stvar tako udesiti ima, da se šuma rečena neobatali, i da se š nje na svaki način park i šetalište prohodnikom izvora neobhodno nuždno, i čim prije stvori.

Sad mi je ostaje svoje osviedoćenje izraziti glede onoga, što bi još ove godine i proliećem buduće učiniti se imalo, da se barem njeki uvieti ispune, koji bi Jamničkoga izvora cienu i vriednost podigli.

Za sada postoji u Jamnici jedna oštaria i neznatna štala. Oštarija zidana je vrlo nespretno. Ako je istina, što vele, da je ta oštaria osim voznihi i rućnih rabotah koštala 42 hilj. for., ondaje bezdvojbeno pola toga novca onamo otišlo, kud netrieba. Ta oštaria nema nigdje dvie sobe zajedno, altane još medju dva zida stoje, ko da je sverha altane, da nikoga progledaneimaju. Neobhodno bi dakle nuždno bilo, da se još do nagodinu još jedna oštaria od 50 do 60 soba i liepom jednom salonu sagradi. Dakako da se tu hoće troška, ali ništa samo po sebi nepostaje, ako misliš žeti, moraš sijati, ako misliš interese vući, moraš investiciah učiniti. Zahman je majci najzdravije čedo, ako mu ljubav i njega majćina do noguh nepomogne, zahman je narav u Jamnici sve učinila, da se izvor jamnički do pervoga reda zdravstvenih sriedstvah podigne, ako zemlja ništ neće potrošiti, da se naravi pripomogne. Lahko si svatko pomisliti može kakvim čuvstvom odilazi iz Jamnice obitelj, koja pred oštariu sadašnjju stupiv odmah odlaziti mora što nije nuždnoga svratišta i nuždnihi prostorijah. Da kako da je istina, da zemlja i svaka korporacija obićno i skupo i zlo zida, ali ako igdie to bi se u Jamnici toj zloporabi na put stati moglo, buduć je Zagreb tako blizu pak bi energički i iskusni savietnik cielu stvar nadzirati i zapoviediti mogo. Osim toga možebit bi se pokušati moglo sliedećim načinom postupati: Zemlja bi dakle nuždni terrain zabadava, a akcionarno društvo moglo bi se sklopiti, koje bi na akcije rečenu oštariu i nuždne štale sazidalo. Ako ikoji novac, to bi se sigurno taj s vriemenom obiljno izplatio. Ako bi se zemlji ta idea dopala, ja bi se njoj drage volje na čelo postavio. Osim toga, ako zemlja izbilja 16 jutara zemalja ima, mogla bi zemlja planom njekim naznačiti, kako želi, da se u Švaicerskom štylu gradi, pa ko onima koji bi želieli graditi, odstupati bezplatno terrain. Ja znam da bi pod tiem uvietom mlogi gradili kuće, odozdó sa solidnim materialom, a odozgó s derveta. Ja bi sam, ako bi se zemlji to dopalo za se taku jednu kuću sazido koju bi poslie svoje smerti zemlji ili kakvom javnom zemaljskom zavodu poklonio.

Imalo bi se takodjer čim prije liepo i čisto priredjeno kupalište ustrojiti. Glede ove točke imam opaziti, da se u kupalištah hoće najveće čistoće. Kaže mi se, da bi Jamnici u tom obziru Topuska uzorom pružiti mogla. I tu se još nadodati ima, da je Kupa uprav kod Jamnice dubokoga korita, pak bi se malim novcem mogla

na Kupi napraviti kupka hladna, da se bolesnici po propisu Doktorah, kojim bi to odgovaralo u hladnih kupkih kupati mogu. S tim bi se skopčati moglo plivalište, jerbo bi mlogi roditelji i svoju diecu za to samo doveli da se u hladnom kupaju i plivati nauče. Tuj bi i čamacah njekoliko biti moglo, da se gosti po Kuppi vozati i zabavljati mogu. Paće uvieren sam, da bi se bez velikoga troška ujedno s tom kupkom i plivalištem skopčati mogu tako zvani pontonski most preko Kuppe. Kupka bi se tako uredila, da se odtisnut može u dubljinu, pak bi se u nj utopilo putem mostića a sa kupkom i plivalištem, ako bi bila samo dva ili 3 pontona eto ti gotovoga mosta preko Kuppe. Kuppa je srietnom sgodom upravo uzduž Jamnice jednu uru gore i dole tako dubokoga korita, da je šest, a kako neki vele i deset hvati duboka, i to zbog slapa, koji ju jednu uru od prilike niz vodu ustavlja, za to i za kupanje i za ribarenje i za svaku zabavu upravo kod virova najsposobnija. Osim toga imala bi se sgrada načiniti, gdje bi se voda za tergovinu opredieljena pod strogim nazorom punila; bez strogoga nadzora biva, da se pokvarena voda razasilje i ciena vodi kviri. Upravo mi ovo pripoviedaju, da se je prije njekoliko godina u Diakovu prodavala jamnička voda te tako iskvarena da se nije piti mogla. To dakako, da kako vodi škodi. U Jamnici smo svi sviedoci bili, kako Slovenci po vodu našu dolaze ter ju neoznačeno odvože, zato bez dvojbe, da se pod imenom rogataške vode prodaje. Svemu tomu bi se jedanput zavazda na put stati imalo. Isto tako od prieke nuzde bi bilo pokriveno šetalište stvoriti za dobru sladku vodu, koje sad neima skrbiti se da se šetalište sadanje sienom provide i.t.d. Ako ovom dodadem miestnu postu, liekara miestnoga gothičku kapellicu i musiku, onda sam sve napomenuo, što mi za sad barem na pamet dolazi Preuzvišeni gospodine! Ja ovo za to činim, da povod dadem, da se jedna stvar u tečaj stavi, od koje naša zemlja, po mom čverstom uvierenju veliku korist danas sutra cerpiti može. Čega se mi čuvati imamo, jest: da naglo neuzplamtimo, pako poslie kratkoga vriemena opet posve nepopustimo. Iz knjižice ??? von Michael Kunić Agram 1801, vidi se, da se je zemlja već početkom ovoga stolietja živa za Jamnicu zauzela. Kad čoviek to dielo čita i gorljivost onu, s kojom se zemlja i odlični njezini članovi za Jamnicu zauzimali, ja kad sravnim s onim, što je do sad u tu sverhu učinjeno, izpoviediti mora, da smo mi upravo vatra slamna, koja berzo zabukti, ali upravo tako berzo i izumre. Ali se nadam da stvar u krilu i brizi Vaše preuzvišenosti zaspiti i bez žudjenoga uspieha ostati nemože. Ja sam u toj stvari posve Vašoj preuzvišenosti i zemlji na uslugu. U ostalom s osobitim štovanjem ostajem preuzvišenosti Vaše štovatelj i sluga

Strossmayer

br. 12761

1904

Kr. namiestničko vieće za kraljevine

Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju

Preuzvišeni Gospodine!

Kr. ovo namiestničko vieće primilo je dvie istovietne podneske Vaše Preuzvišenosti upravljene na preuzvišenoga gospodina kancelara, i na preuzvišenoga gospodina Bana glede budućega uređenja jamničkoga vriela i podignutja istoga u red liekovitih miestah, koje bijahu ovoj zemaljskoj oblasti za uvaženje i izpis dostavljene.

Podnesci ovi služe dokazom o brižljivosti Vaše Preuzvišenosti za napredak blagostanja naše domovine; – predlozi ipak u ovih podnescih saderzani osnivaju se na tako krivih predmnievah, da kr. ovo namiestničko vieće mnije, da mora ove prije svega izpraviti na temelju razpravnih izpravah, u rukuh ove zemaljske oblasti se nalazećih.

Tako izlaže dielce po Preuzvišenosti Vašoj navedeno posve krivo, da su St i RR. g. 1828 jamničko vrielo i 16 jutarah zemlje od jamničke občine uz prilične uviete kupili, već je žalibože temeljitije onaj glas, Preuzvišenosti Vašoj takodjer do znanja došavši, da je zemlja samozaložni posiedatelj ne 16, već samo 13 jutarah zemlje; – dapače sadašnji posiedatelj dobarah Pisarovina i Paraduš Gjuro Grof Drašković i plemenita občina Jamnička podigli su jur izriešiteljnu parnicu protiv zemaljskoj vladi, kojoj se ne samo cieli posied zemlje na Jamnici, već i pretežnija stran melioracijah u pitanje stavlja.

Preuzvišenost Vaša uvidjet će bez dvojbe, da sadanja ustavna zemaljska oblast kao samo upraviteljica povierenih joj zemaljskih zakladah u tom položaju stvarih bez povlastjenja zemlje tj. sabora poveće gradnje na Jamnici izvesti nemože, koje bi onda po nesrietnom sveršetku izriešiteljne parnice bez naknade za zemlju izgubljene bile.

Kr. ovo namiestničko vieće znade i priznaje, da bi izvedenje svega toga, što Preuzvišenost Vaša predlaže, a i inog jošte, shodno i nužno bilo u sverhu, da Jamnica procvate, kao ine slatine; nu izlazeći iz gore pomenutoga stanovišta veću stran predlogah Vaše Preuzvišenosti za sada bar ostati mora neizvedena, jer bez stečenoga vlastništva niti privatnih poduzetnikah, a niti dioničarah nebude naći za podignuće gradnjah na razbrenom još zemljištu.

Kr. ovo namiestničko vieće u ostalom u shodnom će trenutku jur primierne učinit korake, da zemlja steče vlastništvo vriela, ali još nije štadium parnice do toga dopreo, a niti se ovaj štadium bez ušterba za istu osnovu nagode u očih imane pospiešiti neda.

Za odolieti ipak najprečijim potrebam posietnikah jamničkih budu jur buduće godine, ako k tomu više odobrenje stigne, – nekoje gradnje i preinake na Jamnici izvedene.

Ostali predlozi Vaše Preuzvišenosti, kao izsušenje jamničke okolice, plivalište i most na Kupi, akcionarno društvo, kod sadašnjega položaja stvari ili zahtievaju sriedstavah ovomu kr. namiestničkomu vieću nestojećih na raspoloženju, ili moraju se odložiti na ono kasno vrijeme, kada veliki stečaj gostovah na Jamnici ovakova poduzeća izvedivimi bude činio.

Tičuć se napokon akcionarnoga društva, koje mu se Vaša Preuzvišenost domo-ljubno na čelo staviti obreća, – to kr. ovo namiestničko vieće samo primietiti može, da će ovakovo poduzeće po mierilu postojećih upravnih propisah i u svom svojstvu kao zemaljska upravna vlast dragovoljno i po svoj mogućnosti unapriediti.

Izvolite Preuzvišeni Gospodine primiti izraz moga osobitoga veleštovanja.

U Zagrebu dne 20 Rujna 1863.

N. Melinčević

Preuzvišenomu gospodinu Jurju Josipu Strossmayeru biskupu djakovskom i bo-sanskom, pravom tajnom savietniku itd.

u Djakovu

Na poledjini: Primi. 1/10 1863

Br. 1015 pr.

Br. 5050

839

od kr. dalm. hěrv. i slav.

namiestničkoga vieća

Preuzvišeni Gospodine!

Kr. ovo namiestničko vieće jur je povodom podneska Vaše Preuzvišenosti od 22. kolovoza 1863 glede uredjenja jamničke kiselice svoju pripravnost izrazilo po-dupirati namieru Vaše Preuzvišenosti, da se sastavi akcionarno društvo, koje bi se ovomu obće koristnomu poduzeću na čelo stavilo; – te ujedno to prijavi visokoj kancelariji dvorskoj. –

Ista visoka dvorska oblast pronašla je odpisom od 21. Ožujka t.g. br. 3790 izloženje ovoga kr. namiestničkoga vieća do znanja uzeti, te preporučiti istomu, da i nadalje prepornu ovu stvar pozornim okom prati, i sa svom pomnjom tako udesiti nastoji, kako će se moći pred budući sabor zemaljski radi konačnoga riešenja dovesti.

Jerbo bi pako glede hitra dokinutja toga zameršena stanja kiselice jamničke od bitne koristi biti moglo domoljubno nastojanje Vaše Preuzvišenosti oko sastavljenja društva akcionarnoga, koje bi se brinulo za podignutje Jamnice i pribave vlastništva od vriela budi za zemlju, budi za sama sebe putem kupovnim, ili drugim nagodbenim, koje nastojanje visoka kr. kancelarija dvorska veoma odobrava, i dostojno uvažava, to je isto visoka dvorska oblast uputila krž ovo namiestničko vieće, da se glede daljnih korakah za utemeljenje akcionarnoga društva ovoga u sporazumljenje stavi.

Poziva se dakle Vaša Preuzvišenost da blagoizvoli oko ustrojenja pomenutoga društva, ako Preuzvišenost Vaša medjutim namieru promienila nije – shodne korake poduzeti, predloživ ujedno kr. ovomu namiestičkomu vieću ležele u njegovom dielokrugu miere, kojim će se ovo poduzetje ovim putem unaprijediti moći.

Ujedno umoljava se Preuzvišenost Vaša, da blagoizvoli zemaljskoj ovoj oblasti priobćiti poslijedak Hauerove analyse, koj ovdie poznat nije, i koj saznati želi visoka kancelarija dvorska.

Izvolite Preuzvišeni gospodine primiti izraz moga osobitoga veleštovanja.

U Zagrebu dne 11. travnja 1864.

Merzljak

Preuzvišenomu gospodinu Juraju Strossmajjeru biskupu djakovačkomu pravom ckr. tajnom savietniku

u Djakovu

(Na poledjini:)

Primio 15/4 1864.

Br. 376. pr.

(Dodano olovkom:)

Str. za Jamničku kiselicu

Br. 376. pr. 1864.

Uzvišeno Kr. namiestništvo!

Na vele cjenjeni dopis od 11. travnja 864 čast mi je odgovoriti:

Što se analyse po gosp. Haueru učinjene tiče, šaljem njegovu razpravu, koju je u geologičkom društvu u tom obziru deržao. Moja je želja, da Hauer verhu naše Jamnice učeno dielo sastavi, koje bi ja drage volje mojim troškom tiskati dao. Nedvojim da će g. Hauer uskoro mojoj želji zadovoljiti, što ću da kako odmah uzvišenoj našoj domaćoj oblasti priobćiti.

Što se tiče akcionarnoga društva koje bi o tom radilo, da se Jamnica sa okolištnom travom zemlji našoj a napose našem Sveučilištu u Zagrebu nabavi, ja sam pripravan sve, što u mojoj mogućnosti bude, učiniti.

Molim uzvišenu oblast, da se u tom obziru još malo uzterpi. Ja namieravam i opet, ako Bog da, u Jamnicu ove godine doći i tamo se do izložbe baviti. Prilikom tom kanim se porazgovoriti sa našim imućnijim svietom a napose sa gosp. Grofom Draškovićem, o načinu kako bi se najbolje i najuspješnije Jamnica zemlji odnosno sveučilištu pribavila, a poslie i tako uredila da svrsi svojoj odgovara. Pri izložbi bit će prilika sastati se i porazgovoriti se sa otmenijim i uzvišenijim svietom našim. Ja ću tada poblize označiti način, koji mislim, da bi se sverha najpervo postigla; ako bi pako uzvišena oblast gotov način imala, kojim se sverha postići može, ja sam pripravan drage volje prihvatiti i sliediti ga. Ja opetujem da sam pripravan u tu sverhu sve učiniti što je moguće, a uzvišenoj našoj oblasti u naprijed zahvaljujem na dobroti, kojom je pripravna stvar ovu podupirati.

U ostalom i osobitim štovanjem slavnoj domaćoj oblasti vazda na službi

Strossmayer

biskup

31. svibnja (1)864

RIASSUNTO

Josip Juraj Strossmayer, il vescovo di Djakovo, per primi anni del suo vescovato andava in vacanze estive a Karlovy Vary o alla Jamnica. Lui ha particolarmente preso affezione per la Jamnica a causa del suo paesaggio pittoresco e perciò che essa apparteneva alla patria nostra Croazia. L'analisi chimica ha dimostrato che questa fonte fa parte delle più migliori acque minerali dell'Europa. Strossmayer ha proposto di riscattare il terreno dintorno alla fonte e di ricostruire l'al-

loggio e l'albergo, anzi di regolare il fiume Kupa per lacura, la ricreazione e per sollievo.

Dall'archivio diocesano di Djakovo pubblichiamo qui alcune lettere di Strossmayer indirizzate al Consiglio regente a Zagreb, scritte anno 1863 e 1864, e le risposte di questo Consiglio sul questo argomento. Molto interessanti sono le proposte di Strossmayer per ricostruzione e le sue profferte finanziarie. Il progetto di Strossmayer non era accettato, e lui, dall'anno 1866 fino alla sua morte, per trenta anni, prendeva le vacanze estive a Rogaska Slatina.